

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки та підприємництва

«Затверджую»

Зав. кафедри
(С. І. Терещенко)
« 16 » 05 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

Фінансове забезпечення розвитку сільських територій

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітня програма: Економіка місцевого розвитку

Факультет: Економіки і менеджменту

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма з «Фінансове забезпечення розвитку сільських територій»
для студентів спеціальності 051 «Економіка» (ОП Економіка місцевого розвитку)

Розробник: доцент, к.е.н., доцент кафедри

Баилай С. В.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економіки та підприємництва

Протокол від « 16 » червня 2020 року № 14

Завідувач кафедри

(Терещенко С. І.)

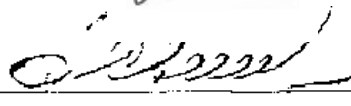
Погоджено:

Гарант освітньої програми

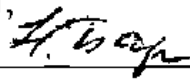
(Медвідь В. Ю.)

Декан факультету

(Строченко Н. І.)

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

Зареєстровано в електронній базі: дата:

25.09

2020р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна
Модулів – 2	Спеціальність: 051 «Економіка» Освітня програма: «Економіка місцевого розвитку»	Рік підготовки
Змістових модулів: 2		2020-2021-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: відсутнє		Курс
Загальна кількість годин – 150		1
		Семестр
		1-й
		Лекції
		10 год.
		Практичні, семінарські
		10 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		130
		Індивідуальні завдання:
		Вид контролю:
		іспит
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента	Освітній ступінь: магістр	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): 13,3 / 86,7

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Фінансове забезпечення розвитку сільських територій» є формування у слухачів розуміння тенденцій формування державної фінансової політики у сфері стимулювання; визначення напрямків, форм та сучасних інструментів фінансового забезпечення розвитку сільських територій.

2.2. Завданням вивчення навчальної дисципліни «Інвестиційна привабливість територій» передбачено формування у студентів наступних компетентностей:

№ п/п	Вид програмних компетентностей	Програмна компетентність	Шифр
1	Інтегральна	Здатність визначати та розв'язувати складні економічні задачі і проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економіки або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій в умовах невизначеності.	ІК
1	Загальні	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також встановлення взаємозв'язків між явищами та процесами.	ЗК2
2		Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.	ЗК8
3		Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій.	ЗК9
4	Спеціальні (фахові)	Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для формування та обґрунтування стратегій місцевого економічного розвитку та пов'язаних з цим управлінських рішень.	СК1
5		Здатність збирати, аналізувати та обробляти емпіричні та статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем населених пунктів та територій, робити на їх основі обґрунтовані висновки.	СК3
6		Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів та економіко-математичні методи і моделі для дослідження економічних та соціальних процесів територій.	СК6

7		Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси	СК4
8		Здатність планувати і розробляти проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.	СК11
9		Здатність здійснювати еколого-економічну оцінку сталого розвитку території на основі відповідних індикаторів та розробляти методичний інструментарій для економічного обґрунтування оптимальних напрямків соціально-економічного розвитку.	СК15
10		Здатність критично оцінювати економічні результати господарської діяльності та визначати перспективи економічного й соціального розвитку територій.	СК16

2.3. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен бути здатним продемонструвати наступні результати навчання:

№ п/п	Програмні результати навчання	Шифр
1	Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризики.	ПРН 12
2	Організовувати розробку та реалізацію соціально-економічних проектів із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.	ПРН 15
3	Критично оцінювати економічні результати господарської діяльності та визначати перспективи економічного й соціального розвитку сільського господарства; ідентифікувати проблеми в управлінні та фінансуванні комунального майна територій	ПРН 20

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Методичні засади визначення та зміст внутрішніх джерел фінансування сільських територій

Тема 1. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку

Фінансова політика об'єднаних територіальних громад: економічна сутність, завдання та принципи. Формування та реалізація фінансової політики на місцевому рівні. Поняття, склад та види базових джерел фінансування сільських територій. Потенційні джерела залучення ресурсів для сільських територіальних громад. Основні засади партисипативної концепції фінансової політики розвитку сільських територій.

Тема 2. Фінансова спроможність сільських територіальних об'єднань

Сутність фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад на сільських територіях. Показники фінансової спроможності територіальних громад.

Методичні засади визначення фінансової спроможності об'єднаної сільської територіальної громади. Формування фінансово-економічного потенціалу сільських територій

Тема 3. Бюджетне фінансування місцевого економічного розвитку.

Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. Міжбюджетні трансферти об'єднаних територіальних громад. Видатки об'єднаних територіальних громад. Бюджетний процес в сільській об'єднаній територіальній громаді

Модуль 2. Механізми застосування зовнішніх інструментів фінансового забезпечення розвитку сільських територій

Тема 4. Фінансово-кредитні інструменти забезпечення економічного розвитку сільських територій

Загальний огляд фінансово-кредитних інструментів фінансування територіальних об'єднань. Облігаційні позики. Місцеві гарантії в системі кредитування. Кредити міжнародних фінансових організацій. Револьверний фонд фінансової підтримки територій. Краудфандинг в системі фінансово-кредитного забезпечення сільських територій.

Тема 5. Інвестиційний механізм забезпечення місцевого економічного розвитку.

Загальний зміст способів залучення інвестиційних ресурсів для громад. Державно-приватне партнерство. Лізинг як довгостроковий інструмент залучення інвестиційних ресурсів в економіку місцевого розвитку. Індустріальні, наукові та технологічні парки – дієві механізми інфраструктурного інвестування.

Тема 6. Фандрайзинг, як інструмент фінансування економічного розвитку сільських територіальних громад

Сутність та форми фандрайзингу. Зміст методів здійснення фандрайзингу як небюджетного фінансового інструменту громади. Основні етапи фандрайзингу. Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам об'єднаних громад на формування їхньої інфраструктур.

Тема 7. Фінансування місцевого економічного розвитку через гранти

Загальний огляд грантових інструментів фінансування економічного розвитку сільських територій. Міжнародна технічна допомога. Грантові програми фінансової допомоги територіям. Проекти корпоративної соціальної відповідальності.

Тема 8. Співробітництво, як інструмент забезпечення фінансової спроможності сільських територій

Базові засади співпраці сільських територіальних громад з неурядовими організаціями. Організаційно-економічні основи формування та функціонування неурядових організацій. Управління фінансами в неурядових організаціях.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	всього	у тому числі				
		л	п	лаб	ін.	ср
Модуль 1. Методичні засади визначення та зміст внутрішніх джерел фінансування сільських територій						
Тема 1. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку	18	-	-	-	-	18
Тема 2. Фінансова спроможність сільських територіальних об'єднань	18	2	2	-	-	14
Тема 3. Бюджетне фінансування місцевого економічного розвитку	24	2	2	-	-	20
Усього за модулем 1	60	4	4			52
Модуль 2. Механізми застосування зовнішніх інструментів фінансового забезпечення розвитку сільських територій						
Тема 4. Фінансово-кредитні інструменти забезпечення економічного розвитку сільських територій	20	2	2	-	-	16
Тема 5. Інвестиційний механізм забезпечення місцевого економічного розвитку	20	2	2	-	-	16
Тема 6. Фандрайзинг, як інструмент фінансування економічного розвитку сільських територіальних громад	18	2	-	-	-	16
Тема 7. Фінансування місцевого економічного розвитку через гранти	16	-	2	-	-	14
Тема 8. Співробітництво, як інструмент забезпечення фінансової спроможності сільських територій	16	-	-	-	-	16
Усього за модулем 2	90	6	6			78
Усього годин	150	10	10			130

5. Теми та план лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Тема 2. <i>Фінансова спроможність сільських територіальних об'єднань</i></p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад на сільських територіях. 2. Показники фінансової спроможності територіальних громад. 	2
2	<p>Тема 3. <i>Бюджетне фінансування місцевого економічного розвитку</i></p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень. 2. Міжбюджетні трансферти об'єднаних територіальних громад. 3. Видатки об'єднаних територіальних громад. 	2
3	<p>Тема 4. <i>Фінансово-кредитні інструменти забезпечення економічного розвитку сільських територій</i></p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальний огляд фінансово-кредитних інструментів фінансування територіальних об'єднань. 2. Облігаційні позики. 3. Місцеві гарантії в системі кредитування. 	2
4	<p>Тема 5. <i>Інвестиційний механізм забезпечення місцевого економічного розвитку</i></p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальний зміст способів залучення інвестиційних ресурсів для громад. 2. Державно-приватне партнерство. 3. Лізинг як довгостроковий інструмент залучення інвестиційних ресурсів в економіку місцевого розвитку 	2
5	<p>Тема 6. <i>Фандрайзинг, як інструмент фінансування економічного розвитку сільських територіальних громад</i></p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність та форми фандрайзингу. 2. Зміст методів здійснення фандрайзингу як небюджетного фінансового інструменту громади. 3. Основні етапи фандрайзингу. 	2
Разом		10

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<i>Фінансова спроможність сільських територіальних об'єднань</i>	2
2	<i>Бюджетне фінансування сільського місцевого економічного розвитку</i>	2
3	<i>Фінансово-кредитні інструменти забезпечення економічного розвитку сільських територій</i>	2
4	<i>Інвестиційний механізм забезпечення місцевого економічного розвитку</i>	2
5	<i>Фінансування економічного розвитку сільської місцевості через гранти</i>	2
Разом		10

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Тема 1. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку</p> <p>1. Фінансова політика об'єднаних територіальних громад: економічна сутність, завдання та принципи.</p> <p>2. Формування та реалізація фінансової політики на місцевому рівні.</p> <p>3. Поняття, склад та види базових джерел фінансування сільських територій.</p> <p>4. Потенційні джерела залучення ресурсів для сільських територіальних громад.</p> <p>5. Основні засади партисипативної концепції фінансової політики розвитку сільських територій.</p>	18
2	<p>Тема 2. Фінансова спроможність сільських територіальних об'єднань</p> <p>1. Методичні засади визначення фінансової спроможності об'єднаної сільської територіальної громади.</p> <p>2. Формування фінансово-економічного потенціалу сільських територій</p>	14

3	<p>Тема 3. <i>Бюджетне фінансування місцевого економічного розвитку</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Видатки об'єднаних територіальних громад 2. Бюджетний процес в сільській об'єднаній територіальній громаді 	20
4	<p>Тема 4. <i>Фінансово-кредитні інструменти забезпечення економічного розвитку сільських територій</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кредити міжнародних фінансових організацій 2. Револьверний фонд фінансової підтримки територій. 3. Краудфандинг в системі фінансово-кредитного забезпечення сільських територій. 	16
5	<p>Тема 5. <i>Інвестиційний механізм забезпечення місцевого економічного розвитку.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Індустріальні парки – дієві механізми інфраструктурного інвестування. 2. Наукові та технологічні парки. 	16
6	<p>Тема 6. <i>Фандрайзинг, як інструмент фінансування економічного розвитку сільських територіальних громад</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам об'єднаних громад на формування їхньої інфраструктур. 2. Закордонний досвід фандрайзингу. 	16
7	<p>Тема 7. <i>Фінансування місцевого економічного розвитку через гранти</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальний огляд грантових інструментів фінансування економічного розвитку сільських територій. 2. Міжнародна технічна допомога. 3. Грантові програми фінансової допомоги територіям. 4. Проекти корпоративної соціальної відповідальності. 	14
8	<p>Тема 8. <i>Співробітництво, як інструмент забезпечення фінансової спроможності сільських територій</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Базові засади співпраці сільських територіальних громад з неурядовими організаціями. 2. Організаційно-економічні основи формування та функціонування неурядових організацій. 3. Управління фінансами в неурядових організаціях. 	16
Разом		130

8. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. *Словесні*: розповідь, пояснення, лекція, робота з літературою (виготовлення таблиць, графіків, опорних конспектів тощо).

1.2. *Наочні*: демонстрація, спостереження, систематизація, презентація.

1.3. *Практичні*: практична робота, доповіді за тематикою у формі есе, звіту (презентації) з якими виступають на семінарських заняттях; підготовка до виконання письмових та розрахункових завдань.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання:

2.1. *Аналітичний* – аналіз показників соціально-економічного розвитку підприємств аграрної сфери діяльності та сільського населення.

2.2. *Методи синтезу* – групування показників економічної ефективності виробництва (реалізації) сільськогосподарської продукції, захисту та примноження природних ресурсів.

2.3. *Дедуктивний метод* на основі засвоєних теоретичних положень визначати економічні показники розвитку аграрного виробництва, правильно оцінювати стан сучасний стан використання різних видів природних ресурсів в галузі.

2.4. *Традуктивний метод* – розвиток навичок стратегічного соціально-економічного мислення, обґрунтування рішень еколого-економічних проблем і вибору стратегічних альтернатив.

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів:

3.1. *Проблемний* – визначення існуючих протиріч між потребами соціально-економічного розвитку і можливостями екосистем; вивчення проблем і тенденцій залучення ресурсів довкілля в економічну систему на підставі визначення економічної цінності компонентів довкілля; переосмислення теоретичних положень щодо принципів, чинників та закономірностей, стратегії і тактики підвищення еколого-економічної ефективності господарської діяльності аграрних підприємств; формування механізмів управління природоохоронною діяльністю господарюючих суб'єктів в сучасних умовах функціонування.

3.2. *Дослідницький* – дослідження переліку можливих негативних впливів господарської діяльності на навколишнє природне середовище та вимоги до виявлення рівнів їх прояву для оцінки можливих екологічних та економічних втрат.

3.3. *Репродуктивний* – моделювання рівня впливу економічної діяльності на навколишнє природне середовище; врахування екологічних факторів при оцінці ефективності природоохоронних інвестицій.

3.4. *Пояснювально-демонстративний* – методологія застосування економічних інструментів з ціллю проведення системного і поглибленого аналізу соціального та економічного розвитку на селі.

4. Активні методи навчання – розв’язання ситуаційних завдань із застосуванням додатків Microsoft (Word та Excel), групові дослідження та самооцінка знань в програмі Mentimeter, використання навчальних та контролюючих тестів в програмі Kahoot.

5. Інтерактивні технології навчання – використання мультимедійних технологій (презентацій в Zoom), дистанційне вивчення питань курсу на платформі Moodle (<https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4316>).

9. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС
2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)
3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:
  - активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
  - самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;
  - результати тестування.
4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання:
  - науково-дослідна робота (доповідь, публікація тез).

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Іспит	Сума балів	
Модуль 1 – 15 балів			Модуль 2 – 25 балів							СРС
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	30	30	100
5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
69-74	D	задовільно
60-68	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11. Рекомендована література

Базова

1. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Ткачук А. Ф. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. Київ. 2017. 107 с.
2. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Асоціація міст України. Київ, ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2015. 256 с.
3. Мамонова В., Балдич В., Гринчук Н. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку: навчальний посібник. Київ : Центр громадської експертизи. Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2018. – 176 с.
4. Овчаренко Т. С., Бочів А. О., Поворозник В. О. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. Київ : МЦПД, 2017. 163 с.
5. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

Допоміжна

1. Грантрайтинг : метод. рек. для органів публічної влади щодо написання проектних заявок / за заг. ред. О.В. Кулініча. – 2-ге вид., доп. і перероб. Харків, 2015. 80 с.
2. Казюк Я., Демиденко С., Венцел В., Герасимчук І. Фінансова спроможність бюджетів перспективних об'єднаних територіальних громад: порядок розрахунку. Київ: SKL International. 2018. 32 с.
3. Кобзарев О. Фандрайзинг. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Асоціація міст України. Київ: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2015. 84 с.
4. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник. Федерація канадських муніципалітетів. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2020. 104 с.
5. Ткачук А., Дацишин М.. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль). Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Децентралізація – головний інформаційний портал реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/>.
2. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні». URL: <https://despro.org.ua/>.
3. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку (Проект ПРОМІС). URL: <http://pleddg.org.ua/ua>.
4. Місцевий економічний розвиток міст України. URL: www.mled.org.ua/ukr.
5. Union of Canadian Municipalities (UCM). URL: <https://fcm.ca/en>.